

БЪЛГАРСКИЯТ ИЗНОС В УСЛОВИЯТА НА ЧЛЕНСТВО В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Бирсен Хаяти Басри
Е-поща: birsen_08@abv.bg
Бакалавър 4-ти курс, специалност „Икономика“
Русенски университет „Ангел Кънчев“

Резюме: Настоящият доклад има за цел да направи кратък преглед на промяната на българския износ в условията на принадлежността ни към Европейския съюз. Разглеждат се предимствата и предизвикателствата, които произтичат от участието в единния пазар. Посредством анализа ще можем да установим текущото състояние на българския износ, факторите, влияещи на него и предложения за подобряване на търговските потоци. Представени са и статистически данни, подчертаващи тенденциите в износа на стоките и услугите. Анализират се търговските връзки със съседните страни и възможностите за разширяване на търговията.

Ключови думи: членство в ЕС, търговски връзки, предимства и перспективи, износни потоци, международна търговия

JEL: F63, F15, O52

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.04>

Тази статия се цитира по APA стил, както следва: Басри, Б. (2024). Българският износ в условията на членство в Европейския съюз. *Глобални и регионални измерения на международните икономически отношения*, (1), 35-46. <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.04>

BULGARIAN EXPORTS IN THE TERMS OF MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN UNION

Birsen Hayati Basri
E-mail: birsen_08@abv.bg
4th year Bachelor student in Economics
Angel Kanchev University of Ruse

Abstract: The purpose of this report is to provide a brief overview of the change in Bulgarian exports under the conditions of our membership in the European Union. It looks at the benefits and challenges that arise from participating in the single market. Through the analysis, we will be able to establish the current state of Bulgarian exports, the factors influencing it and proposals for improving trade flows. Statistical data highlighting trends in the export of goods and services are also presented. Trade relations with neighboring countries and opportunities for trade expansion are analyzed.

Key words: EU membership, trade relations, advantages and prospects, export flows, international trade

JEL: F63, F15, O52

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.04>

This article shall be cited in APA style as: Basri, B. (2024). Bulgarian exports in the terms of membership in the European Union. *Global and regional dimensions of international economic relations*, (1), 35-46. <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.04>

1. Въведение

С влизането в Европейския съюз на 1 януари 2007 година, България пое по пътя на икономическа интеграция и сътрудничество с другите членове на общността. Обединяването на страните води до премахването на бариерите между тях, осигурява възможности за тяхното развитие и има съществена роля и принос в процеса на глобализацията. С присъединяването си към Европейския съюз, България отвори нови възможности за търговия, инвестиции и пътувания за своите икономически субекти и граждани, но също така тя се изправи пред предизвикателството да отговори на новите стандарти и изисквания на общността.

Европейският съюз представлява икономическо и политическо обединение между държавите-членки с цел подпомагане на сътрудничеството и устойчивото развитие в региона. Предлага на членовете си изключителни предимства и възможности за развитие на икономиката им и в голяма степен осигурява безопасност и сигурност във времена на тежки икономически кризи.

В настоящата разработка авторът си поставя за цел да направи анализ, който да допринесе за по-добро разбиране на ролята на България в глобалната икономика през призмата на членството ѝ в Европейския съюз.

2. Протичане на интеграционните процесите в Европейския съюз и мястото на България в тях

Процесите на интеграция бяха особено силно изразени в последното десетилетие на XX век и първото десетилетие на XXI век. Интеграцията се проявява и териториално и във всички области на световната икономика – производството на стоки и услуги, търговията, валутно-кредитните отношения, както и в информационната система, науката, културата и други (Илиев, Илиева, & Трифонова, 2017).

Интеграцията е продължителен процес и преминава през различни етапи в своето развитие. Могат да бъдат обособени шест етапа на интеграция между страните: преференциални търговски съглашения, зона за свободна търговия, митнически съюз, общ пазар, икономически съюз и икономически съюз (виж таблица 1).

Таблица 1. Етапи на протичане на процеса на интеграция

Етапи	Характеристики
Преференциални търговски съглашения	<i>В резултат на сключени двустранни или многостранни договори между страните се наблюдава намаляване на търговските ограничения между тях. Тези преференциални условия за търговия важат само за страните включени в зоната, а изработените от тях индивидуални ограничения спрямо трети страни се запазват.</i>
Зона за свободна търговия	<i>На този етап се премахват тарифните и нетарифните ограничения за търговията със стоки и услуги между членовете на обединението. В търговията си с другите страни извън зоната, всяка отделна държава–членка осъществява собствена търговска политика.</i>
Митнически съюз	<i>Членовете на този вид обединение освен премахването на тарифните ограничения помежду си изработват и единно тарифиране на търговията спрямо трети страни. Страните на този етап са въввлечени в голяма степен, изисквайки създаване и функциониране на междудържавни органи за контрол на общата външнотърговска политика на членките</i>
Общ пазар	<i>При него има надграждане, освен всички характеристики на митническия съюз, той осигурява и свободно движение на производствени фактори, капитал, работна сила и информация между страните от интеграционната общност. Общият пазар има по-значителните мерки, необходими за неговото осъществяване и предполага създаването на една по-разгърната система от органи на съответната общност в сравнение с онези, които се създават на по-ранните стадии на интеграционния процес. Той изисква едно по-високо ниво на координация на страните, свързана с икономическата политика, която водят.</i>
Монетарен съюз	<i>Наред с функциите от предходното ниво на интеграция – общият пазар – се включва и осъществяването на съгласувана икономическа и валутна политика. Извършва се икономическа конвергенция на страните от съюза, въвежда се единна валута. Изграждат се наднационални органи, които да отговарят за воденето на макроикономическата политика на обединението.</i>
Икономически съюз	<i>Икономическият съюз е най-високата степен на интеграция според голяма част от авторите, разглеждащи процеса в съвременното икономическо пространство. Освен характеристиките на монетарния съюз, при него се търси преход към обща политика – на безопасност, единна политическа и вътрешна структура, с наднационални органи на управление. На този етап държавите се отказват до голяма степен от своя собствен суверенитет и губят свободата да определят своята макроикономическа политика. Това право се делегирана</i>

изградените наднационални органи на управление. При икономическия съюз присъстват следните характерни черти: единна банкова и парична система унифицирана монетарна и фискална политика. Цели се създаването на единна външноикономическа политикана обединението, свързана със страните извън него. На този етап страните не действат като отделни елементи в международните отношения, а напротив като единен икономически организъм.

Източник: (Илиев, Илиева, & Трифонова, 2017)

Европейската интеграция може да бъде определена като най-важното политическо и икономическо обединение на XX век на европейския континент. Ако погледнем назад в история, ще видим множество опити за господство на определени нации върху целия континент, но едва след Втората световна война „немислимото в миналото обединение бележи качествено нов етап от развитието на държавите“ (Маринов, и др., 2014). Разпадането на комунистическия блок и падането на Берлинската стена отвориха присъединяването и на държавите от Източна Европа, в т.ч. и на България.

През последните години интеграцията поражда множество въпроси. Постигането на девиза „Единни в многообразието“ на моменти изглежда непостижимо. Хетерогенността на нациите (Iliev & Ilieva, 2014) и техните интереси пораждат и деинтеграционни процеси, особено след Брекзит. Различни автори очертават възможни сценарии за последващото развитие на Европейския съюз (Илиев, Илиева, Нейков, & Ангелов, 2015). Разразилата се пандемия на Корона вируса, войните в Украйна и Близкия изток, както и икономическата ситуация в света, поставят на изпитание разширяването на ЕС.

Присъединяването на България към Евросъюза и автоматичното ѝ включване в Митническият съюз и общата митническа тарифа са предпоставка за извеждането на външнотърговските връзки със страните-членки на едно стабилно и по-високо равнище. В тези условия се очаква износът на България към единния пазар на Общността рязко да се повиши, като в същото време се увеличат и критериите, относно неговото качество.

Българските фирми най-често изнасят за развитите държави, като подизпълнител на големи мултинационални компании, и се включват в глобалните вериги на доставки. С течение на времето, се придобиват знания и

умения за по-широко самостоятелно навлизане на световните пазари под собствена марка и със собствени разработки. Успешните български фирми са тези, които работят основно за чуждите пазари, не се влияят от липсата на конкуренция в България и не са обект на значителна регулаторна тежест (Илиев, 2022).

Икономическата експанзия продължи през 2022 г. с ръст на БВП от 3,4% въпреки високите нива на инфлация и политическата несигурност. Бързото нарастване на износа през 2022 г. беше подкрепено от възможността да се задоволят недостига на доставки на енергия, храни, метали и други материали, причинени наред с други неща от руската агресивна война срещу Украйна.

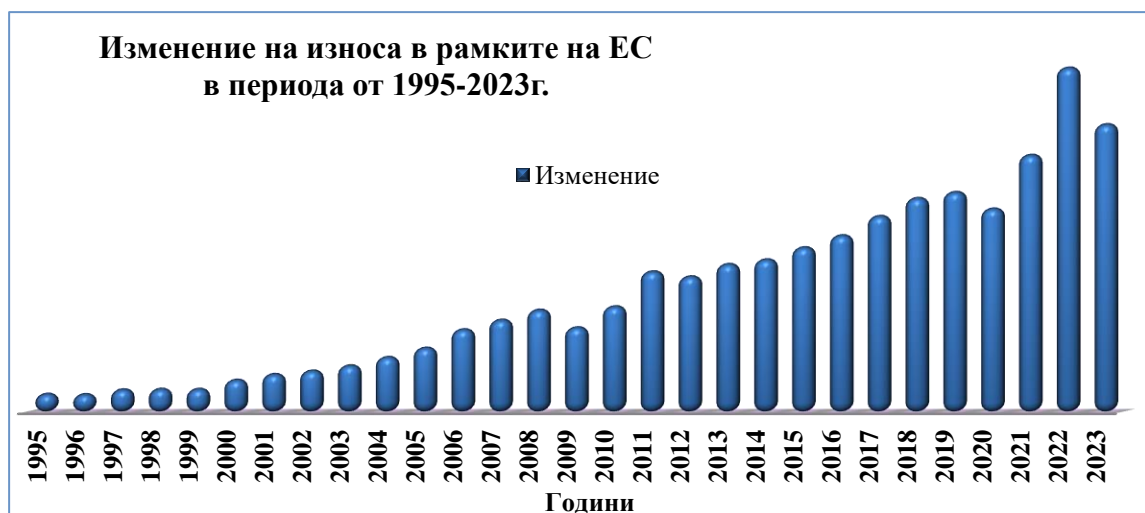
Подобряване на износа и конкурентоспособността на българската икономика: Диверсификация на пазарите - промишлеността може да разгледа нови и развиващи се пазари в ЕС и извън него, за да намали зависимостта от конкретни региони и сектори; Акцент върху ефективни маркетингови стратегии и брендиране, за да се повиши видимостта и привлекат нови чуждестранни клиенти; Изграждане на програми и инициативи, които подпомагат МСП-та да участват активно в международната търговия; Използване на данни и изследвания, за да се определят предстоящи тенденции и нужди на пазара, които могат да насочат иновациите.

3. Тенденции на износа на България

Разширеният достъп до европейския пазар, който България получава в резултат на Споразумението за асоцииране, води до значителна промяна в териториалното направление на българската търговия и превръща страните членки на ЕС в основни търговски и инвестиционни партньори на България.

За периода 1990-2006 г., до присъединяването на страната към ЕС, средногодишният темп на нарастване на стокообмена между България и страните от ЕС е около 20 на сто. В абсолютно изражение търговията с ЕС се е увеличила 10 пъти през този период, достигайки 15,5 млрд. Делът на ЕС в българския стокообмен в края на 80-те години на миналия век е 7,3%, а през 2006 г. вече надхвърля 50%. Делът на износа е съответно 56,5%, а на вноса 47,3%. По данни на Евростат обаче България е имала едва 0,4% от общата търговия на ЕС.

Фигура 1. Изменение на износа от България за страни членки на ЕС (1995-2023 г.)

Източник: За 1995-2022 г. – окончателни данни; за 2023 г. – предварителни данни на НСИ

От представените резултати в диаграмата е видно, че след присъединяването на България в Европейския съюз износьт на страната продължава да нараства с ускорени темпове. През 2008 г. той започва да губи ускорението си под въздействието на икономическата криза и през 2009 г. намалява стойността си. Тази тенденция беше спряна през 2010 г. и износьт отбеляза относително добър ръст от около 33%, което му позволи да се върне на нивото от 2008 г.

Глобалната икономика се справи сравнително добре през 2023 година на фона на енергийна криза, война, затягане на паричната политика, финансови сътресения и висока инфлация (Маринова, 2024). БВП се възстанови силно със 7,6% през 2021 г., след като производството се сви с 4% през 2020 г. Успоредно с това инфлацията се повиши през втората половина на 2021 г., водени от увеличенията на цените на горивата и храните.

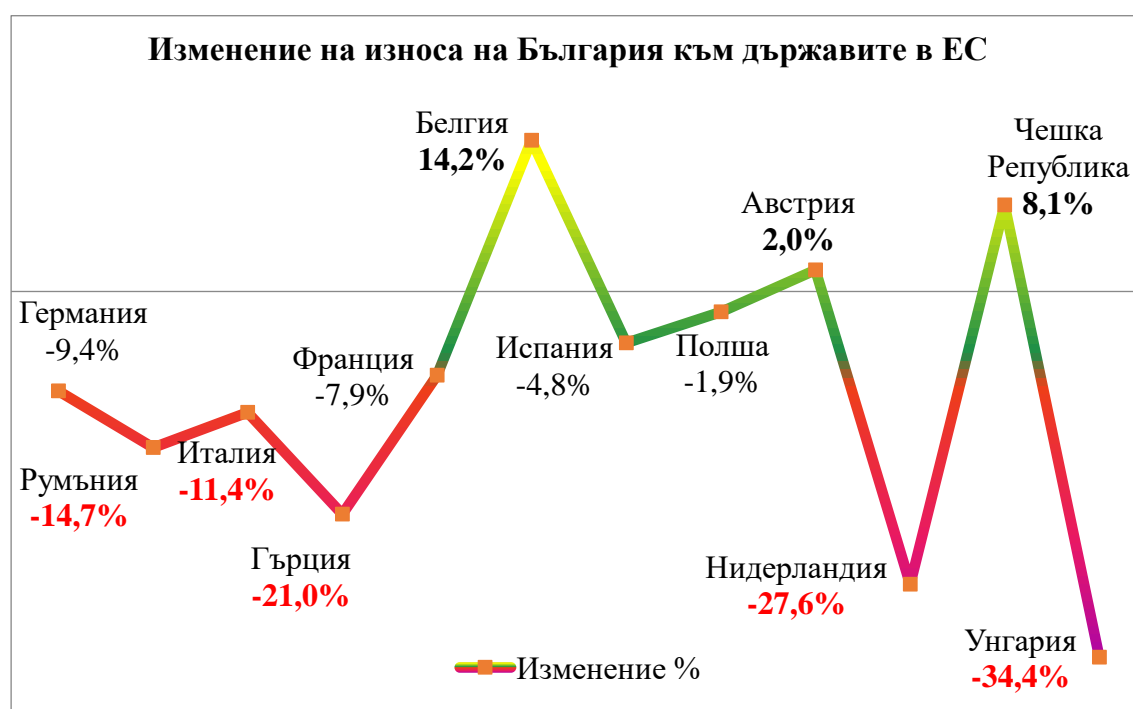
През 2022 г. износьт на стоки от България за трети страни се увеличава с 35.5% в сравнение с 2021 г. и е на стойност 31 391.4 млн. лева. През периода януари - ноември 2022 г. износьт на стоки от България за ЕС се увеличава с 41.3% спрямо същия период на 2021 г. и е в размер на 58 448.6 млн. лева. Основни търговски партньори на България са Германия, Румъния, Италия, Гърция, Франция и Испания, които формират 66.0% от износа за държавите - членки на ЕС.

През януари – октомври 2023 г. общо за 12 януари от България са изнесени стоки за 80 056.0 млн. лв., което е със 7.1% по-малко в сравнение с януари –

октомври 2022 г., съобщиха от Националният статистически институт (НСИ) на 12 януари, позовавайки се на предварителни данни. През ноември 2023 г. общият износ на стоки от България възлиза на 7016.8 млн. лв., което е спад с 18% в сравнение с ноември 2022 г. През ноември 2023 г. общият внос на стоки намалява с 10.3% в сравнение с ноември 2022 г. и е 8614.4 млн. лева.

Ефект върху забавянето на износа оказва и икономическото забавяне на Запад и основно – в Европейския съюз. Така Германия, която е най-голямата икономика в Европа и най-големият търговски партньор на България, влезе в рецесия и свива вноса си. Забавянето в ръста на износа не е изненада, като в средносрочната си бюджетна прогноза финансовото министерство предвижда забавяне на растежа на експорта тази година поради по-слабо външно търсене. Очакванията са догодина „под влияние на подобряващата се външна среда“ нарастването на износа да се ускори (Симова, 2023).

Фигура 2. Изменение на износа на България към държави в Европейския съюз спрямо същия период от предходната година (януари – октомври 2023 г.)

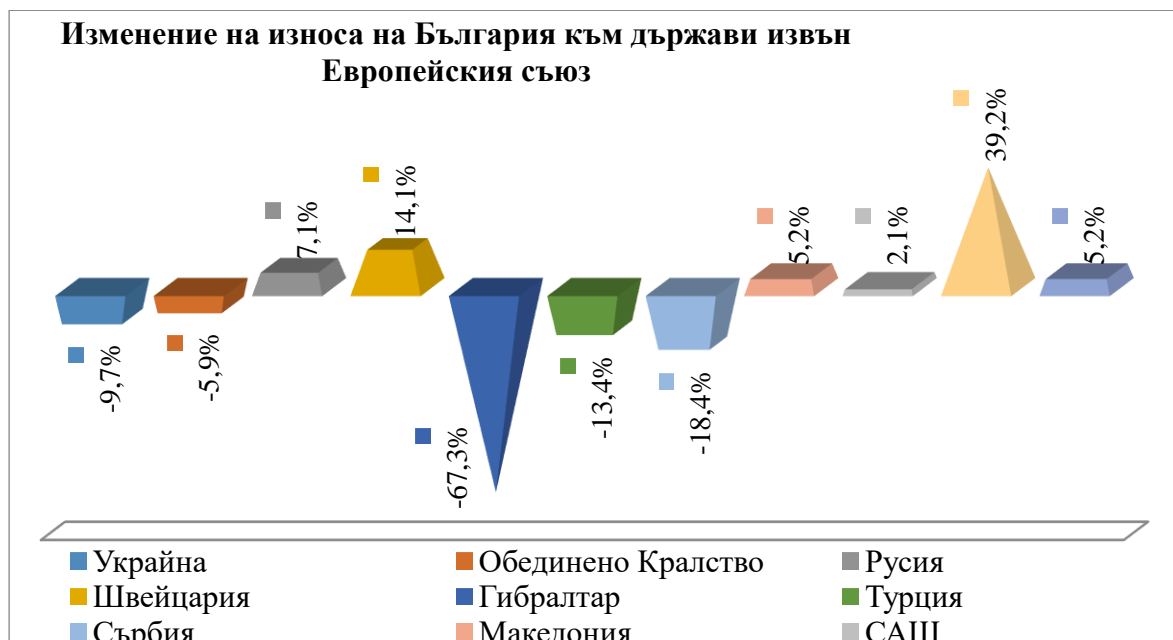
Източник: За 2022 г. – окончателни данни на НСИ, за 2023 г. – предварителни данни на НСИ, включват данни от системата „Интрастат“ и данни от митнически декларации към 06.12.2023 г.

Износът на български стоки се забавя осезаемо до лятото на 2023 г. Стойностният обем на продажбите в чужбина за първите седем месеца намаляват с 5.5% на годишна база, показват предварителните данни на Националния статистически институт (НСИ). Общо за първите седем месеца от началото на годината от България са изнесени стоки за 50.7 млрд. лв. или приблизително 3 млрд. лв. под нивото за същия период на миналата година. За периода до средата на лятото експортът към Европейския съюз се свива с 6%, а към страните извън Блока – с 4.6% (Национален статистически институт, n.d.).

Данните от фигурата показват, че през 2023 г. значително се намалява износът към държави като: Унгария, Нидерландия, Гърция, Румъния и Италия. Най-големите вносителки са Белгия, Чешка република и Австрия.

От представените данни в диаграмата е ясно, че за периода януари – октомври 2023 г. най-големите вносителки на български стоки извън ЕС са държавите Китай, Швейцария, Русия, Македония и САЩ. Значително намалява износът към Гибралтар, Турция, Сърбия и Украйна.

Фигура 3. Изменение на износа на България към държави извън Европейския съюз спрямо същия период от предходната година (януари – октомври 2023 г.)

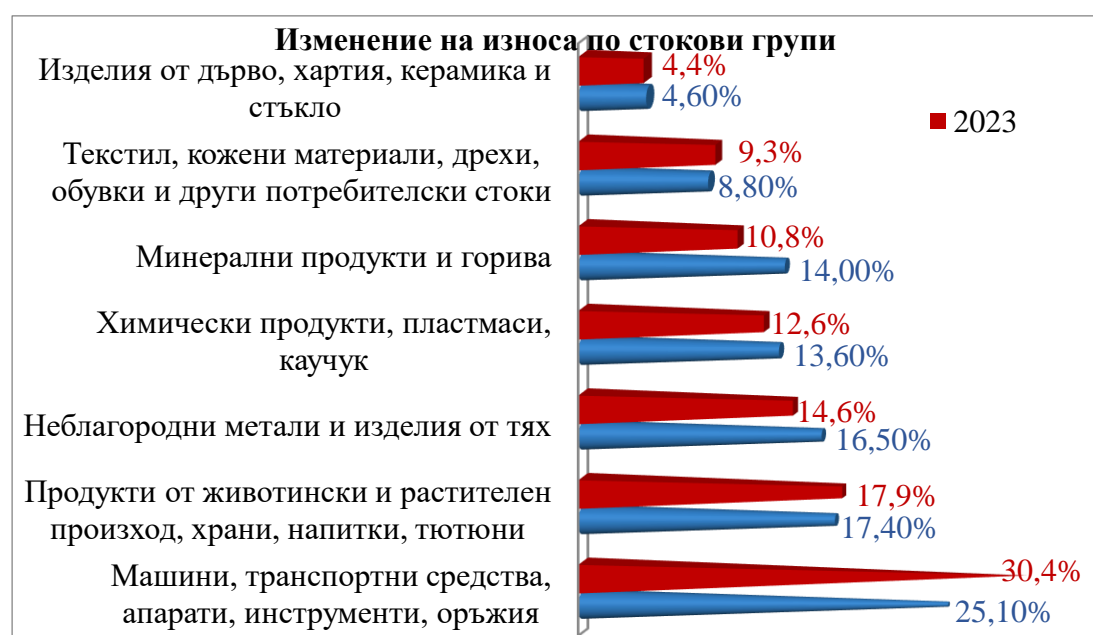
Източник: НСИ

България отстъпва едно място и заема 59-то сред всички износители в света (58-мо място за 2020 г.), непосредствено преди Литва и Египет, и след Словения и Нова Зеландия. В ЕС сме на 20-то място (20-то и за 2020 г.), преди Литва и Хърватия, и след Гърция и Словения. През 2021 г. България е икономика номер 70 в света по отношение на БВП (текущи щатски долари), номер 59 в общия износ, номер 59 в общия внос, номер 78 в икономиката по отношение на БВП на глава от населението (текущи щатски долари) и номер 40 най-сложна икономика според индекса за икономическа сложност. Най-големият износ на България е рафинирана мед (1,8 млрд. долара), пшеница (1,49 млрд. долара), електроенергия (1,19 млрд. долара), рафиниран петрол (1,13 млрд. долара) и пакетирани медикаменти (1,06 млрд. долара), изнасящи предимно за Германия (6,2 млрд. долара), Румъния (4,36 млрд. долара), Гърция (3,55 млрд. долара), Италия (3,42 млрд. долара) и Турция (2,57 млрд. долара). През 2021 г. България е най-големият износител на железни пирити в света (41 млн. долара) (Bulgaria (BGR) Exports, Imports, and Trade Partners, н.д.).

Бумът на износа започна още с увеличаването на поръчките по време на COVID възстановяването, а благодарение на високата инфлация през 2022 г. – основно на енергийните продукти.

Фигура 4. Изменение на износа по стокови групи от България (януари - октомври 2022/2023)

Източник: Статистически данни от НСИ

През 2023 г. най-чувствителен ръст спрямо предходната година е отчетен в секторите „Машини, транспортни средства, апарати, инструменти и оръжия“, „Текстил, кожени материали, дрехи, обувки и други потребителски стоки“ и „Продукти от животински и растителен произход“. Намалява секторът на „Минерални продукти и горива“ като значително се свива износа на минерални горива, минерални масла и продукти от тяхната дестилация; „Химически продукти, пластмаси“ с 0,2% се увеличава износа на каучук и каучукови изделия; „Неблагородни метали и изделия“ в т.ч. около 1% намалява износа на мед и изделия от мед с 0,4% спада износа на чугун, желязо и стомана.

През последните години България е изнасяла разнообразни стоки, но някои от основните продукти и услуги, които често се посочват като ключови за българския износ, включват: 1. *Хранителни продукти*: България е известна с производството на висококачествени хранителни продукти, като розово масло, луканка, българския йогурт, билкови чайове и др. 2. *Текстил и облекло*: Българските текстилни и облеклови продукти. 3. *Машини и оборудване*: Включително електроника и технологични устройства. 4. *Химически продукти*: Препарати за растения, пластмаси и химически суровини. 5. *Строителни материали*: България изнася разнообразни строителни материали, включително керамични плочки, стъкло и стомана.

Заключение

В заключението може да се подчертае, че най-важният аспект за българския износ е диверсификацията на продуктовите пазари и стимулирането на иновациите. Разнообразяването на износните пазари помага на страната да бъде по-устойчива към външни икономически шокове, докато иновациите допринасят за създаване на високотехнологични продукти и услуги, които заемат конкурентно предимство на световната сцена.

Общият тренд след присъединяването на България към ЕС е нарастващ износ. Въпреки че могат да възникнат годишни вариации, често се наблюдава положителна тенденция в износа на стоки и услуги. Членството в ЕС предоставя на България по-широки възможности за търговия и сътрудничество, като спомага за развитието на износа чрез облекчаване на търговски бариери и повишаване на

достъпа до нови пазари. Страната се възползва от предимствата на европейската икономическа общност, като развива своите износни възможности и укрепва конкурентоспособността си. Поради това, ЕС не спира да се развива и разширява, като все повече страни виждат ползите, които той може да предложи.

Източници:

Bulgaria (BGR) Exports, Imports, and Trade Partners. (n.d.). The Observatory of Economic Complexity.

<https://oec.world/en/profile/country/bgr?latestDataNonSubnationalMonthSelector=202311&yearSelector1=2021>

Илев, Д., & Илева, Д. (2014). The Impact of Cultural Heterogeneity on the European Integration Process. *Narodnostopanski arhiv* (3), 44-59.

Илиев, В. (2022, 29 юли). *Мястото на България в световния износ през 2021 г.* Българска стопанска камара. <https://www.bia-bg.com/analyses/view/30361/>

Илиев, Д., Илиева, Д., & Трифонова, Д. (2017). Изследване на процесите на интеграция и диференциация в Европейския съюз. *Алманах научни изследвания*, 24(част I), 179-204.

Илиев, Д., Илиева, Д., Нейков, Й., & Ангелов, И. (2015). Сценарии за развитие на европейската интеграция и възможните им ефекти върху българската икономика. *Алманах научни изследвания. Икономиката и управлението по пътя на интелигентния растеж*, 22, 235-260.

Маринов, Г., Илиев, И., Кавецка-Вижиковска, Е., Димитрова, В., Бошнаков, П., Колева, Б., . . . Шиваров, А. (2014). *Европейска икономическа интеграция*. Варна: Издателство Онгъл. Извлечено от <https://www.researchgate.net/publication/272305411>

Маринова, Е. (2024, 2 януари). *Икономист: България не е готова за еврозоната технически, но може да влезе с политическо решение*. Изтеглено април 2024 г. от Инвестор.бг. <https://www.investor.bg/a/515-ikonomika-i-makrodanni/386922-ikonomist-balgariya-ne-e-gotova-za-evrozonata-tehnicheski-no-mozhe-da-vleze-s-politichsko-reshenie>

Национален статистически институт. (н.д.). *Износ и внос - окончателни данни*. <https://www.nsi.bg/bg/content/7507/износ-и-внос-окончателни-данни>

Симова, А. (2023, 10 юли). *Българският износ забрави рекордите и към май вече е на минус (графика)*. Изтеглено април 2024 г. от Икономик.бг.
<https://www.economic.bg/bg/a/view/bylgarskijat-iznos-zabravi-rekordite-i-kum-maj-veche-e-na-minus-grafika>

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ” - СВИЩОВ
DIMITAR A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

ГЛОБАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ

БРОЙ 1
Свищов, 2024 г.

GLOBAL AND REGIONAL DIMENSIONS OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

ISSUE 1
Svishtov, 2024

ISSN: 2738-8573 (online)

miojournal.uni-svishtov.bg

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Галина Захариева – главен редактор	(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)
Проф. д-р Веселина Димитрова – зам. главен редактор	(Икономически университет – Варна)
Доц. д-р Драгомир Илиев – зам. главен редактор	(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)
Доц. д-р Александър Косулиев	(Русенски университет „А. Кънчев“)
Доц. д-р Валентина Макни	(Икономически университет – Варна)
Доц. д-р Георги Маринов	(Икономически университет – Варна)
Доц. д-р Здравко Любенов	(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)
Доц. д-р Карина Саркисян-Дикова	(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)
Гл. ас. д-р Александър Шиваров	(Икономически университет – Варна)
Гл. ас. д-р Галин Стефанов	(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)
Гл. ас. д-р Даниела Илиева	(Русенски университет „А. Кънчев“)
Гл. ас. д-р Ивайло Петров	(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)
Гл. ас. д-р Иван Ангелов	(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)
Гл. ас. д-р Мирослав Камджалов	(Икономически университет – Варна)
Гл. ас. д-р Недялка Александрова	(Икономически университет – Варна)
Гл. ас. д-р Петьо Бошнаков	(Икономически университет – Варна)

Адрес на редакцията:

Ул. Емануил Чакъров 2, Свищов 5250, България

Главен редактор:

Проф. д-р Галина Захариева, e-mail: g.zaharieva@uni-svishtov.bg

Технически секретар:

Гл. ас. д-р Ивайло Петров, e-mail: mio.conf@uni-svishtov.bg

За всички представени за публикуване текстове се прилага процедура на двойно анонимно рецензиране.

Публикациите отразяват личните виждания на авторите. Авторите носят пълна отговорност за съдържанието на разработките, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници, както и за езиковото оформление на текстовете.

Условията и сроковете за приемане на текстове са посочени на адрес:

miojournal.uni-svishtov.bg

www.mioconference.eu

Адреси на електронното издание: miojournal.uni-svishtov.bg
dlib.uni-svishtov.bg

Алтернативен адрес: www.mioconference.eu

ISSN 2738-8573

© Академично издателство „Ценов“ – Свищов

Списание „Глобални и регионални измерения на международните икономически отношения“ (съкратено **ГРИМИО**) е правопреемник на изданията с научните резултати от ежегодната *студентска научно-практическа конференция*, организирана от *катедра „Международни икономически отношения“* при Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов. До 2020 година изданията са сборници със самостоятелни ISBN номера, а от 2021 до 2023 година са периодичен сборник с постоянен ISSN номер – достъпни във Виртуалната библиотека на Стопанската академия на адрес dlib.uni-svishtov.bg.

Първата конференция е проведена през 1996 година по идея на проф. д-р ик. н. Иван Стойков и на гл. ас. д-р Симеон Момчев, преподаватели към катедрата. Участници са студентите от трети курс на специалност МИО към Стопанската академия, а тематичният фокус е върху международните инвестиции.

От 2014 година към събитието се присъединяват преподаватели и студенти от *катедра „Международни икономически отношения“* при Икономически университет – Варна, а през 2015 година и от *катедра „Икономика и международни отношения“* при Русенски университет „Ангел Кънчев“.

През годините конференцията се утвърди като форум за научна изява на студентите и докторантите извън учебната аудитория и създаде възможност за разчупване на формалните отношения лектор-обучаем, обмяна на опит в провеждането на мероприятия, свободно споделяне на творчески идеи. Постепенно тематиката се разшири и обхваща широк спектър от области, влизащи в сферата на международните икономически отношения и международния бизнес.

Пленарната сесия на *Двадесет и осмата конференция* се проведе на 18 май 2024 г. присъствено в Базата за обучение на Стопанска академия в с. Орешак и в дистанционен формат чрез платформата BigBlueButton.

Journal “Global and Regional Dimensions of International Economic Relations” (abbreviated **GRDIER**) is the legal successor of the publications with the scientific results of the annual *student scientific-practical conference*, organized by the *Department of International Economic Relations* at Dimitar A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov. Until 2020, the editions are conference proceedings with independent ISBN numbers, and from 2021 to 2023 they are periodical collections with a permanent ISSN number - available in the Academy’s Virtual Library at dlib.uni-svishtov.bg.

The first conference was held in 1996 on the idea of Prof. Ivan Stoykov and Head Assistant Simeon Momchev, lecturers at the department. The first participants were the 3rd year IER students at the Tsenov Academy of Economics, and the thematic focus was on international investments.

Since 2014, the event has been joined by professors and students from the *Department of International Economic Relations* at the University of Economics – Varna, and in 2015 from the *Department of Economics and International Relations* at the Angel Kanchev University of Ruse.

Over the years, the conference has established itself as a forum for the scientific expression of students and doctoral students outside the classroom and has created an opportunity to break the formal lecturer-student relationship, exchange experience in conducting events, and freely share creative ideas. Gradually, the topics have expanded and cover a wide range of areas, entering the sphere of international economic relations and international business.

The plenary session of the *Twenty-eighth conference* was held on May 18, 2024 at Dimitar Tsenov Academy’s Training and Recreation Center in the village of Oreshak and online through the BigBlueButton platform.

СЪДЪРЖАНИЕ / CONTENT:

ECONOMIC IMPACT OF BRI INFRASTRUCTURE ON CHINA-BULGARIA RELATIONS: CURRENT SITUATION AND PROSPECTS	8
<i>Jingxin Hu</i>	
КАДРОВАТА ПОЛИТИКА В МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ	19
<i>Грета Иванова Цанова</i>	
PERSONNEL POLICY IN INTERNATIONAL ORGANIZATIONS	19
<i>Greta Ivanova Tsanova</i>	
DISRUPTIONS IN THE SUPPLY CHAINS - FACTORS, EFFECTS AND RISK MANAGEMENT	28
<i>Gergana Kamenova Kaloyanova</i>	
БЪЛГАРСКИЯТ ИЗНОС В УСЛОВИЯТА НА ЧЛЕНСТВО В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.35	
<i>Бирсен Хаяти Басри</i>	
BULGARIAN EXPORTS IN THE TERMS OF MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN UNION	35
<i>Birsen Hayati Basri</i>	
ЧЛЕНСТВОТО НА УКРАИНА В ЕС – НАДЕЖДИ, ПРОТИВОРЕЧИЯ, ЗАПЛАХИ	47
<i>Даниела Росенова Козарова</i>	
UKRAINE'S EU MEMBERSHIP – HOPES, CONTRADICTIONS, THREATS.....	47
<i>Daniela Rosenova Kozarova</i>	
МЕТОДИ ЗА МОТИВИРАНЕ НА РАБОТНИЦИТЕ ДА СПАЗВАТ МЕРКИ ЗА БЕЗОПАСНОСТ.....	55
<i>Габриела Димова, Аника Николова</i>	
METHODS OF MOTIVATING EMPLOYEES TO COMPLY WITH SAFETY MEASURES..	55
<i>Gabriela Dimova, Anika Nikolova</i>	
УПРАВЛЕНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНА КОМПАНИЯ ПО ВРЕМЕ НА КРИЗА	67
<i>Александър Георгиев Данаилов</i>	
MANAGING AN INTERNATIONAL COMPANY DURING A CRISIS	67
<i>Alexander Georgiev Danailov</i>	
СПЕЦИФИКИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА КЛЪСТЕРИТЕ В СРАВНЕНИЕ С ТОВА НА ИНДИВИДУАЛНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....	79
<i>Светлин Борисов Рангелов</i>	
SPECIFIC IN THE MANAGEMENT OF CLUSTERS COMPARED WITH THAT OF INDIVIDUAL ORGANIZATIONS	79
<i>Svetlin Borisov Rangelov</i>	

TYPES OF INTERNATIONAL BUSINESS AND INTERCULTURAL COMMUNICATION IN GLOBAL BUSINESS	87
<i>Melisa Byulent Ismail</i>	
РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....	93
<i>Жасмина Николаева Иванова, Емилиан Станиславов Енчев</i>	
DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE TOURISM IN BULGARIA.....	93
<i>Zhasmina Nikolaeva Ivanova, Emiliyan Stanislavov Enchev</i>	
КОНКУРЕНТНО РАЗУЗНАВАНЕ В СЕКТОРА НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ	104
<i>Бетина Диянова Минкова</i>	
COMPETITIVE INTELLIGENCE IN THE INFORMATION TECHNOLOGY SECTOR.....	104
<i>Betina Diyanova Minkova</i>	
ЧОВЕШКАТА ЦЕНА НА ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА КОБАЛТОВИЯ ДОБИВ В КОНГО.....	116
<i>Екатерина Миленова Петрова, Златина Ивайлова Димитрова</i>	
THE HUMAN COST OF TECHNOLOGICAL INNOVATIONS THROUGH THE PRISM OF COBALT MINING IN CONGO	116
<i>Ekaterina Milenova Petrova, Zlatina Ivaylova Dimitrova</i>	
EMERGING MARKETS AND INVESTMENT OPPORTUNITIES	129
<i>Svetoslav Dragomirov Angelov</i>	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИНВЕСТИЦИИ ВЪВ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ В БЪЛГАРИЯ	140
<i>Велимир Георгиев Даскалов, Иван Петров Георгиев</i>	
TRENDS AND PROSPECTS OF INTERNATIONAL INVESTMENTS IN RENEWABLE ENERGY SOURCES IN BULGARIA	140
<i>Velimir Georgiev Daskalov, Ivan Petrov Georgiev</i>	
ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО И ВЛИЯНИЕТО НА GREENWASHING	151
<i>Гергана Цветанова Цветкова, Петра Валентинова Жечева</i>	
LITERATURE REVIEW ON THE DEVELOPMENT AND IMPACT OF GREENWASHING	151
<i>Gergana Tsvetanova Tsvetkova, Petra Valentinova Zhecheva</i>	
ТЕХНОЛОГИЧНИЯТ ПРОГРЕС И ТЪРГОВИЯТА В ТУРЦИЯ: ГЛОБАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ И ЛОКАЛНИ ПРИЛОЖЕНИЯ	164
<i>Олчай Зикри Юсуф</i>	
TECHNOLOGICAL PROGRESS AND TRADE IN TURKEY: GLOBAL TRENDS AND LOCAL APPLICATIONS	164
<i>Olchay Zikri Yusuf</i>	

ОБЗОР НА ЦЕНОВИТЕ РАВНИЩА В МОРСКИЯ ТРАНСПОРТ С КОНТЕЙНЕРИ ВЪВ ВРЕМЕНА НА НЕСТАБИЛНОСТ В СЕКТОРА.....	175
<i>Веселина Руменова Борисова</i>	
OVERVIEW OF PRICE LEVELS IN MARINE CONTAINER TRANSPORT IN TIMES OF INSTABILITY IN THE SECTOR.....	175
<i>Veselina Rumenoova Borisova</i>	
БИТКОЙН ХАЛВИНГ И ВЛИЯНИЕТО МУ ВЪРХУ ПАЗАРА НА КРИПТОВАЛУТИ	186
<i>Пенко Ангелов Бяливанов</i>	
BITCOIN HALVING AND ITS IMPACT ON THE MARKET OF CRYPTOCURRENCIES	186
<i>Penko Angelov Byalivanov</i>	
ГЛОБАЛНИТЕ ВЕРИГИ ЗА ДОСТАВКИ - ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ФИРМИ.....	193
<i>Калин Михайлов Климентов</i>	
GLOBAL SUPPLY CHAINS - OPPORTUNITIES AND THREATS IN THEIR USE BY BULGARIAN ORGANIZATIONS.....	193
<i>Kalin Mihaylov Klimentov</i>	
ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ НА МАРКАТА – СТРАТЕГИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	206
<i>Анета Иванова Лазарова</i>	
INTERNATIONALIZATION OF THE BRAND - STRATEGIES AND CHALLENGES	206
<i>Aneta Ivanova Lazarova</i>	
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНТЕРНЕТ В СФЕРАТА НА МЕЖДУНАРОДНИЯ БИЗНЕС	220
<i>Фатме Мустафова Данаджијева</i>	
APPLICATION OF THE INTERNET IN THE SPHERE OF INTERNATIONAL BUSINESS.....	220
<i>Fatme Mustafova Danajieva</i>	

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ АВТОРИТЕ

- Допустимост на авторите: настоящи студенти бакалаври, магистри и докторанти в български или чуждестранни висши училища, обучаващи се в икономически специалности.

Формални критерии към структурата на разработката:

- Обем - до 27 000 символа с включени интервали (до 15 стандартни страници).
- Заглавие – ясно и точно формулирано, до 100 символа (с включени интервали).
- Пълно име на автора (авторите), е-поща, специалност и година на обучение, висше учебно заведение.
- Резюме – до 1500 символа (с включени интервали), да има характер на обобщение и да включва изследователски цели, методология и резултати.
- Ключови думи – от три до пет.
- JEL класификация - до три кода, поне един да попада в раздел F. International Economics (ideas.repec.org/j/index.html).
- Ако основният текст е на български език - следват заглавие, данни за автора (авторите), резюме, ключови думи и JEL, **преведени на английски език**.
- Текстът на доклада следва да бъде оформен в части, като се следва формата за писане на научни текстове **IMRAD** (Introduction, Methods, Results, Discussion). Допускат се допълнителни раздели, ако отговарят на концепцията на изследването.
- Допълнителните бележки, разяснения и коментари - под линия.
- Списък с цитираната литература - по **APA style**.

Технически изисквания за оформяне на материалите:

- Написани под Word for Windows.
- Размер на страницата: A4, 29–31 реда и 60–65 знака на ред.
- Полета: Top – 2,5 см; Bottom – 2,5 см; Left – 2,5 см; Right – 2,5 см.
- Наименование на статията: Cambria, 14 pt, с големи букви, Bold, центрирано.
- Имена на автора (ите), висше учебно заведение: Cambria, 12 pt, центрирано.
- За резюме, ключови думи и JEL: шрифт Cambria, размер 11 pt.
- За основния текст: шрифт Cambria, размер 12 pt.
- Разстояние между редовете: 1,5 lines.
- Номерация на страницата: долу вдясно.
- Текст под линия: размер 10 pt.
- Графики и фигури: таблиците, графиките и фигурите да се вграждат софтуерно в текста.
- Формулите се създават с Equation Editor.

Пълните и актуални изисквания са представени на miojournal.uni-svishtov.bg.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ” - СВИЩОВ
DIMITAR A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

ГЛОБАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ

Академично издателство „Ценов”
Ул. Емануил Чакъров 2, Свищов 5250, България

БРОЙ 1, 2024 г.
miojournal.uni-svishtov.bg

GLOBAL AND REGIONAL DIMENSIONS OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Academic Publishing House “Tsenov” – Svishtov
2, Emanuil Chakarov street, Svishtov 5250, Bulgaria

ISSUE 1, 2024
miojournal.uni-svishtov.bg

ISSN: 2738-8573 (online)

miojournal.uni-svishtov.bg